

Приказ на истражувачкиот извештај

МИСЛЕЊЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА
ЗА КОРУПЦИЈАТА

1.19
Приказ/Review
УДК/UDC 343.81
(497.7)

На Факултетот за безбедност во Скопје, беше формиран научно-истражувачки тим во состав ред. проф. д-р Цане Т. Мојаноски, како раководител, вон. проф. д-р Марина Малиш – Саздовска, вон. проф. д-р Марјан Николовски и доцент д-р Катерина Крстевска, како главни истражувачи. Научно-истражувачкиот тим на Наставно-научниот совет на Факултетот му достави проект за организирање на теренско истражување во кое ќе биде опфатено мислењето на граѓаните за корупцијата, кој беше разгледан и усвоен со Одлуката бр. 0701/357, од 3.12.2012 година, на седницата одржана на ден 30.11.2012 година.

Ова истражување е спроведено заради исполнување на функцијата на Факултетот за безбедност како високообразовна и научно-истражувачка институција, која образува кадри чија основна задача е превенирањето, откривањето, разрешувањето и борбата против криминалот и криминалните однесувања, а во тие рамки и корупцијата, како криминален феномен. Главната причина за реализација на истражувањето беше потребата да се согледа, какви се перцепциите на граѓаните за степенот на познавањата на корупцијата и начинот за нејзиното сузбивање.

Истражувачкиот извештај е составен од вкупно 160 страници вклучувајќи го и пописот на одбраната литература. Неговата содржина условно може да се подели на три дела: методологија на истражувањето, перцепции на испитаниците и констатации и заклучоци.

¹ Докторанд на Факултетот за безбедност – Скопје, Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола

² Докторанд на Факултетот за безбедност – Скопје, Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола

Методолошкиот дел на истражувањето започнува со воведот, во кој се даваат напомени за проблемот кој се поставува во него и комплексноста на корупцијата, како феномен кој го попречува демократскиот развој, ги загрозува основните и егзистенцијални човекови права и слободи на граѓаните, ја нарушува конкуренцијата, при што го попречува и економскиот развој на државата и го загрозува владеењето на правото, а со тоа и директно ги загрозува демократските институции. Тука се акцентира дека истражувањето се занимава со криминолошките, криминалистичките и асфалиолошките карактеристики на корупцијата во Република Македонија, набљудувана низ призмата на ставовите на граѓаните, како општа група и стручната јавност, како специфична фокус група. Во операционализацијата на истражувањето во оваа фаза беше применет мултидисциплинарен пристап, поради што поставената главна цел беше да се изврши научна дескрипција на ставовите на граѓаните на Република Македонија за криминолошките, криминалистичките, асфалиолошките и кривичноправни карактеристики и последици од корупцијата и коруптивните активности во Република Македонија. Појдовен хипотетички став од кој се раководи ова истражување беше дека корупцијата претставува сериозна закана за секое општество, а во тие рамки и за македонското, како заедница со специфичен економски развој (долгото траење на транзицијата), бавното менување на општествено-економските односи, пречките во меѓународната интеграција и присутноста на блокади (економски, политички) од соседите, сложеноста на интернетичките и интеррелигиските релации. Всушност, истражувањето е само еден емпириски пресек на ставовите и можност за зајакнување на индикаторската основа во градењето на тврдења за објаснување на појавните облици и содржината на корупцијата, а се применети аналитичко-синтетичкиот метод, компаративниот, догматскиот и статистичкиот метод. Главните истражувачки инструменти беа: Основа за разговор: „Мислењето на граѓаните за корупцијата“, и Писмен прашалник: „Корупцијата во Република Македонија“. Составен дел на инструментариумот се: Анкетниот дневник, Аналитичката табела за обработка на податоци, Кодексот на шифри и Упатството за примена на основата за разговор и обезбедувањето на соговорник. Основата за разговор беше наменета за испитување на ставовите на граѓаните, а писмениот прашалник беше доставен до вработените во институциите кои непосредно се занимаваат (или имаат допир) со справувањето со корупцијата

(Министерството за внатрешни работи, Царинската управа, Судот, Обвинителството, медиумите и невладините организации). Истражувањето се спроведе со материјална и техничка помош на Факултетот за безбедност, во периодот од 8 до 18 јануари 2013 година на подрачјето на Република Македонија. Во собирањето на податоците беа ангажирани 83 соработници – истражувачи (студенти од првиот циклус), а за обработка на податоците беше изработен кодекс на шифри и модел за компјутерска обработка во софтверскиот пакет Excel. Постапката на шифрирање и внесување во компјутерот беше реализирана од страна на студентите на Факултетот за безбедност. Обработката и статистичките пресметки на истражувањето се извршени во софтверскиот статистички пакет SPSS. Во истражувањето е користен повеќетапен примерок, како тип на стратификациски примерок. Од планираните 1.465 можни интервјуа реализирани се 1.210, а понатаму поконкретно се прикажува дистрибуцијата на примерокот според планските региони, полот, возраста, националната припадност, вероисповедта, стручната подготовка, работниот статус, а потоа и на испитаниците од институциите.

Во вториот дел на истражувачкиот извештај се дадени перцепциите на испитаниците во однос на различни аспекти на корупцијата. Најпрво, теоретски се прикажуваат некои основни белези на корупцијата во Република Македонија, а потоа се прикажуваат и ставовите на граѓаните за поимот и облиците на корупцијата и нивната изложеност на ризик од корупција вкрстени по различни параметри, меѓу кои особено е анализирана територијалната дистрибуција на подмитувањето. Следниот сегмент од овој дел се перцепциите за корумпираноста на институциите каде се прикажуваат оценките на граѓаните и стручната јавност за нивото на корупција кај различни институции во Република Македонија, но и облиците на корупција кои се присутни во одделни делови од општеството, во однос на давањето и примањето мито, злоупотребата на овластувањата и противзаконитото посредување, заедно со корелациската анализа помеѓу нив. Во рамките на овој сегмент се вршени рангирања од страна на испитаниците за изложеноста на ризик од корупција на граѓаните, политичарите, службениците и носителите на државни (управни) функции во разни понудени ситуации. Тука се прави и обид, со статистичка анализа на батерија на прашања од анкетата, поточно аналитичка постапка – факторска анализа, со анализа на матрицата на интеркорелација, да се провери, во почетокот на 2013 година, дали и кои групи фактори влијаат

на ставот на граѓанинот за корупцијата во државата, преку група од 17 ставови со чија помош се оценува степенот на корупција кај определени институции во државата. Притоа, издиференцирани се четири фактори: корупција кај институциите и носителите на определени функции, корумпираност на јавниот сектор, односно јавните услуги, корупција на заштитните органи и корупција на цивилната структура. Начинот на информирање на граѓаните за корупцијата е презентираан во посебен сегмент во рамките на овој дел. Понатаму, особено се обработуваат и анализираат перцепциите на граѓаните за начинот на разоткривање на корупцијата, во смисла на начините на откривање, докажување и спречување на корупцијата. Најголемиот сегмент во овој дел ги опфаќа перцепциите на граѓаните за корупцијата, каде се презентираат и интерпретираат добиените резултати за искуството на граѓаните со давање и примање на мито, злоупотреба на должноста, службената положба и власт, како и противзаконито посредување, вкрстени по разни параметри (карактеристики на примерокот). Тука се прикажуваат и резултатите добиени во однос на најчестиот облик на корупција во македонското општество, оценка на нивото на корупција во секојдневните ситуации на граѓаните, во политичките партии, кај политичките лидери, политичарите, носителите на државни (управни) функции, државните службеници, полициските службеници, царината и царинските работници, органите за денационализација, при продажбата на државно земјиште, кај инспекциските органи, лекарите и здравствените работници, судиите, обвинителите, универзитетските професори, новинарите, невладините организации и приватните претприемачи (сопственици). Последниот сегмент од овој дел е посветен на перцепциите за подготвеноста за борба (справување) со корупцијата. Ваквата состојба се утврдува преку 8 прашања, чија цел беше да се утврди не само личниот став на испитаниците за подготвеност и определеност за борба против корупцијата, туку и нивното видување за подготвеноста (определеноста) на релевантните чинители во општеството и тоа политичките партии, политичките лидери, државните (управните) органи, институциите за борбата против корупцијата, приватниот сектор и медиумите.

Третиот дел од истражувачкиот извештај се однесува на констатациите и заклучоците кои се произлезени од научната дескрипција, интерпретација и анализа на одговорите кои ги дале испитаниците во ова истражување. Првичната констатација на научноистражувачкиот тим е дека граѓаните се заинтересирани да

учествуваат во истражувањето кога станува збор за корупцијата, која ги засега сите граѓани подеднакво. Со реализацијата на истражувањето се потврдија појдовните претпоставки дека корупцијата е присутна како општествено опасен феномен во Република Македонија, но и како казниво поведење, односно дека во земјава се извршуваат и кривични дела од областа на корупцијата. Во овој дел, на сумарен и прегледен начин се прикажани конкретните резултати по разни основи и параметри кои произлегуваат од поставените прашања во истражувачките инструменти.

Во одбраната литература се наведени референтни домашни и странски извори во областа на корупцијата, нејзино откривање, докажување и спречување.

Како што нагласува рецензентот проф. д-р Љупчо Арнаудовски, овој извештај, при состојба во нашата држава која се карактеризира со мноштво анкети – истражувања за корупцијата во Република Македонија од повикани и неповикани, од компетентни и некомпетентни истражувачи, претставува студија која заслужува внимание поради начинот на кој е одреден интересот и предметот, применетите методолошки постапки во испитувањето на информираноста на граѓаните и нивните ставови спрема корупцијата, особено онаа што е врзана за функционирањето на државните органи и институции и конципирање на политиката за нејзино спречување, превенирање и сузбивање. Вредноста на резултатите од истражувањето се зголемува со тоа што авторите во обработката на резултатите се користат со методолошки постапки и инструменти кои веќе се верификувани во истражувањата во други земји и кои во криминологијата се сметаат за научно верификувани.

Оцената на рецензентот проф. д-р Миодраг Лабовиќ е дека резултатите од истражувањето на јавното мислење на граѓаните за корупцијата претставуваат методолошки валидни индикатори, кои можат да послужат за понатамошни продлабочени истражувања и анализи за мултидимензионалниот и комплексен феномен на корупцијата. Тие се истовремено и добра основа да се види на што во иднина треба да се посвети поголемо внимание преку разните форми на едукација на граѓаните, со цел за подобрување на нивните знаења за корупцијата во сите нејзини димензии, облици и типови. Исто така, истражувањето на јавното мислење на граѓаните има за цел да ја подигне свеста за сериозната закана од корупцијата и борбата против ова зло. Ова е многу важно, бидејќи без знаењето на граѓаните

за тоа што претставува корупцијата во сите нејзини димензии, облици и типови и без постоење на доволно свест за активно учество на граѓаните во пријавувањето на корупцијата пред надлежните органи, борбата против неа, едноставно, ќе биде невозможна.

Истражувачкиот извештај е јавно промовиран, а преку официјалната интернет страница на Факултетот за безбедност веќе е достапен на пошироката научно-стручна, академска и друга заинтересирана јавност, а особено е важен за органите на институциите кои се непосредно ангажирани и дејствуваат во областа на спречување на корупцијата (Министерство за внатрешни работи, Управа за финансиска полиција, Државна комисија за спречување на корупцијата, Управа за јавни приходи и др.). Исто така, сигурно е дека извештајот ќе биде доста корисен и за универзитетскиот наставен кадар и студентите кои ги изучуваат, анализираат и истражуваат прашањата на корупцијата, затоа што нуди конкретни емпириски податоци за овој феномен во Република Македонија, кои ќе придонесат за развој на научните знаења во оваа област.